

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

จากพื้นฐานประเทศไทยที่เป็นสังคมเกษตรกรรมอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในสังคมเครือญาติ ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเกื้อกูลแบ่งปันกันมีทรัพยากรธรรมชาติและสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ และมีชีวิตสุขสบายตามอัตภาพของวิถีสังคมเกษตรกรรม สังคมเกษตรกรรมไทยเป็นสังคมเชิงซ้อนมีระบบเครือญาติ ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเรียวร้อยให้โครงสร้างทางสังคมยึดเหนี่ยวชีวิตคนในสังคมเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งเดียวที่มีระบบพึ่งพา เกื้อกูลอุปถัมภ์กันโดยมีสถาบันทางศาสนาและพระมหากษัตริย์เป็นที่ยึดเหนี่ยวศูนย์รวมจิตใจท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของแต่ละยุคแต่ละสมัย

ภายใต้กระแสของการพัฒนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงมีสายพระเนตรที่กว้างไกล การเปิดประเทศเพื่อยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา โดยเฉพาะการค้าขายกับต่างชาติการเปิดอศรภาพทางการค้าภายในประเทศ ในรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองภายในประเทศ และมุ่งเน้นการพัฒนาการเมืองการปกครองจ้ดระบบราชการการศึกษาการแต่งกายรวมถึงมีการเลิกทาสจากนั้นการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของไทยก็มีอย่างต่อเนื่องจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 การพัฒนาของประเทศไทยจึงได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ถึงแม้ว่าประเทศไทยมีแผนพัฒนาประเทศมาแล้ว 11 ฉบับ (เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 - 2559) เพื่อหวังผลการพัฒนาให้สังคมและเศรษฐกิจดีขึ้นโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2554 เป็นแผนพัฒนาที่ยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ“สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ ต้องการเห็นประเทศไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้าเป็น“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 1)

ผลของการพัฒนาประเทศที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับบริบทของประเทศในรูปแบบดังกล่าว อาทิการพัฒนาประเทศตามแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้โดยใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัว (Income per Capita) และการวัดผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการการเพิ่มการจ้างงานรวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้น

จากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นจะสามารถกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ช่วยแก้ปัญหาสังคมปัญหาความยากจนให้หมดไปได้ในที่สุดซึ่งดูเหมือนว่าแนวทางดังกล่าวจะประสบความสำเร็จในด้านการเติบโตขยายตัวในอัตราสูงอย่างต่อเนื่องแต่แท้ที่จริงเป็นการเติบโตเชิงปริมาณที่ยังมีปัญหาค่าความอ่อนแอในเชิงรากฐานของระบบเศรษฐกิจเนื่องจากต้องพึ่งพิงความรู้เทคโนโลยีเงินลงทุนหรือตลาดภายนอกประเทศมากเกินไปทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยอยู่ในความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมคือการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในวงกว้างและทำให้เกิดปัญหาสะสมมาอย่างต่อเนื่องกลายเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมกว่า 50 ปี ที่ผ่านมามีทำให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่น โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โครงสร้างพื้นฐานก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตขนาดใหญ่เพื่อจำหน่าย การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรสู่การเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ภาพของการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันของสังคมไทยด้านอาชีพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมในอดีตเปลี่ยนแปลงไป มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดการกระจายทุนกระจายความเจริญและผลประโยชน์จากการพัฒนาและกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่ประกอบกับปัญหาวิกฤตทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2548 - 2553 ซึ่งได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งและการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในทางการเมืองอย่างสุดขั้วจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงและเกิดความสูญเสียในสังคมไทยอย่างมากนั้นเป็นสภาวะความเสี่ยงของประเทศไทยในการนำไปสู่สภาวะความล้มเหลวในสังคม

ด้วยเหตุดังกล่าวสังคมไทยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางในระยะ 4 ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดย “ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคนเนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถเพื่อให้เพียงพอทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวังด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและ “คุณธรรม” ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรมซื่อสัตย์สุจริตอดทนขยันหมั่นเพียรอันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้คนพร้อมเผชิญต่อ

การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติสุขขณะเดียวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพมีเสถียรภาพและเป็นธรรมรวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 1)

แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนยังคงยึดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 โดยมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติโดยกำหนดยุทธศาสตร์หลักไว้ 6 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 21)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะหลังมีการกล่าวถึง การพัฒนาคนและการเรียนรู้มากขึ้นเพราะเชื่อมั่นว่าความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและความรู้ใหม่จะเป็นทิศทางที่จะนำพาครอบครัวชุมชนสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้เพราะกระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูล สารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรม และจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่จะแพร่กระจายและไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรอย่างสมดุลสามารถพัฒนาผลผลิตและองค์กร (ธีรวัลย์ ศิลารัตน์. 2549 : 369) ดังนั้นการจัดการความรู้ในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสังคม ทั้งในด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ความสามัคคีทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และการเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน

ตำบลบางสระเก้าอำเภอแหลมสิงห์จังหวัดจันทบุรี ในปี 2527 ได้รับผลกระทบจากผลของการพัฒนาและระบบอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งในเวลานั้นเป็นอาชีพที่สร้างการตื่นตัว บ่อกุ้งขยายวงกว้างเข้าสู่ชุมชน เนื่องจากลักษณะพื้นที่เอื้ออำนวย ส่งผลให้น้ำขุ่นของชาวบ้านถูกกลืนไปเป็นน้ำขุ่นของนาขุน ส่วนป่าชายเลนที่เคยเขียวขจี บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ก็ถูกถากถางกลายเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งเช่นกัน เมื่อการเลี้ยงกุ้งขยายวงกว้างราคากุ้งเริ่มตกต่ำลง ต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารกุ้ง วิตามินเสริม เกลือแร่ ปูนปรับสภาพดิน น้ำ

ข่ามเชื้อ เครื่องยนต์ อุปกรณ์ชุดตีน้ำ น้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ ต่างมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง พื้นที่เลี้ยงกุ้งหลายแห่งมีสภาพเสื่อมโทรม ทำให้เกิดโรคระบาดอย่างรุนแรง เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุน และท้ายที่สุด คือ ผลกระทบที่เกิดกับแหล่งอาหารของชุมชน สัตว์น้ำตามธรรมชาติลดจำนวนลง เพราะสารเคมีตกค้างที่ไหลออกสู่ลำคลองธรรมชาติ กอปรกับการเติบโตของชุมชน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการอาหารจากธรรมชาติก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ การจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือนถูกแทนที่ด้วยการจับเพื่อการค้าขาย ชุมชนประมง “เรืออวนรุน” เริ่มรุกเข้ามาในลำคลองเพราะความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในลำคลองยังคงหลงเหลืออยู่ เกิดความขัดแย้งในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน โดยพบว่า ลอบปู ลอบอวน สายเบ็ดราว ที่ชาวบ้านได้วางไว้ในลำคลองถูกเรืออวนรุนทำลายเสียหาย บางสระเก่าจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่น้ำจืดเป็นบ่อกุ้ง สภาพป่าชายเลน ธรรมชาติก็ถูกบุกรุกทำลายเพื่อการเลี้ยงกุ้งเช่นกัน หากแต่ต้นทุนการลงทุนในการประกอบอาชีพนี้ค่อนข้างสูง ชาวบ้านต้องแสวงหาเงินทุน โดยการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ มาประกอบอาชีพ แต่จากการเลี้ยงลงทุนค้นพบว่ากว่าร้อยละ 70 ไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการก่อเกิดปัญหาหนี้สินตามมา (สถาบันการจัดการทางการเงินภาคกลาง, 2554 : 2)

นอกจากนั้น ความเป็นวิถีดั้งเดิมของคนตำบลบางสระเก่า โดยเฉพาะการทำ “นากก” ทรัพยากรพื้นฐานตามวิถีท้องถิ่นก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน วิถีชีวิตการสานเสื่อกกเริ่มสูญหาย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่หันไปทำนากุ้งกันหมด จากสภาพปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนได้รวมตัวกันหาสาเหตุของปัญหา ทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเสนอแนวทางแก้ไข โดยเสนอโครงการต่อกองทุนเพื่อการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund : SIF) จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นแรงผลักดันให้แกนนำในการพัฒนาชุมชน ได้คิดวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นและค้นหาทางออกร่วมกัน คือ ตัดสินใจรื้อฟื้นวิถีชีวิตดั้งเดิม และทางที่เป็นไปได้ไม่ยากที่สุด คือ การทอเสื่อกก เป็นสิ่งเดียวที่ชาวบ้านพอจะฝากความหวังไว้ได้ จึงได้จัดตั้ง “ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก่า” เพื่อส่งเสริมพัฒนาทอเสื่อกก เมื่อประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ชาวบ้านได้ขยายพื้นที่ปลูกวัตถุดิบมากขึ้น และสามารถลดต้นทุนในการทอ จากการสำรวจเก็บข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ พบว่า ตำบลบางสระเก่า ยังมีกลุ่มอาชีพ กลุ่มการเงิน กลุ่มเล็กกลุ่มน้อย ที่มีการจัดตั้งแล้วกว่า 40 กลุ่ม แต่เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่เกิดพลัง จึงมีการรวบรวมองค์ความรู้จากกลุ่มต่าง ๆ มาจัดให้เป็นระบบ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้าน คือ หมู่ 1 ศูนย์การเรียนรู้เสริมธุรกิจพอเพียง หมู่ 2 ศูนย์การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล หมู่ 3 ศูนย์เกี่ยวกับพืชเส้นใย เพื่อเพิ่มมูลค่าพวก ต้นปอ กก หมู่ 4 ป่าตะกาดใหญ่ ดูแลด้านการอนุรักษ์ และหมู่ 5 เป็นบ้านปลา ธนาคารปู (ธีรยุทธ สายทอง และคณะ, 2552 : 10)

ทิศทางในการพัฒนาตำบลบางสระเก้าเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดมีการจัดตั้ง “เครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบางสระเก้า” โดยวางโครงสร้างเพื่อจัดการทำแผนแม่บทชุมชนตามลักษณะกิจกรรมของกลุ่มองค์กรชุมชนเป็น 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์องค์กรการเงินและสวัสดิการ มีการตั้งสถาบันการเงินชุมชนซึ่งได้ดำเนินการแล้ว ยุทธศาสตร์ส่งเสริมอาชีพเศรษฐกิจชุมชนตั้งเป้าให้เป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน โดยมี “ศูนย์ศิลป์สี่แควบางสระเก้า” เป็นต้นแบบ ยุทธศาสตร์เกษตรสิ่งแวดล้อม คือการฟื้นฟูป่าตะกวดใหญ่รวมถึงส่งผลต่อยอดกิจกรรมบ้านปลาธนาคารปู และยุทธศาสตร์สังคมวัฒนธรรมและสื่อชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญเพื่อสื่อวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนโดยใช้สื่อชุมชนสร้างความเข้าใจระหว่างภาครัฐ เอกชนและชาวบ้านให้เข้าใจตรงกันเกิดการขับเคลื่อนไปในทางเดียวกันก่อให้เกิดพลังซึ่งแนวคิดหลักของเครือข่ายชุมชนตำบลบางสระเก้า ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์นี้มีตัวแทนเป็นคณะกรรมการบริหาร และมีตัวแทนมาร่วมเป็น “คณะกรรมการเครือข่ายตำบลบางสระเก้า” ซึ่งมีการประชุมหารือกันทุกเดือน (ธีรยุทธ สายทอง และคณะ. 2552 : 10) จากการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลาทำให้ผู้คนในชุมชนเชื่อมโยงผูกพันสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีจนเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในเรื่องของการเป็นชุมชนเข้มแข็งและจัดการชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและชุมชนอย่างกว้างขวางโดยมีผู้นำศึกษาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

การนี้ผู้ศึกษาวิจัยในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลบางสระเก้าอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งกำลังศึกษาปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาจึงมีความสนใจศึกษาคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ในทัศนะของผู้นำองค์กรในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า

ประโยชน์ของการวิจัย

ทราบถึงระดับคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่การวิจัย ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน คือ

- หมู่ที่ 1 บ้านเนิน
- หมู่ที่ 2 บ้านกลาง
- หมู่ที่ 3 บ้านเนินกลาง
- หมู่ที่ 4 บ้านล่าง
- หมู่ที่ 5 บ้านแฉวนา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในตำบลบางสระเก้า ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน (หมู่บ้านละ 15 คน จำนวน 5 หมู่บ้าน) คณะกรรมการศูนย์ศิลปปี่เสื่อ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน (เครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบางสระเก้า) คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน (ธนาคาร) คณะกรรมการป่าตะกาดใหญ่และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (บ้านปลาธนาคารปู) คณะกรรมการเด็กและเยาวชน รวมจำนวนผู้นำองค์กรทั้งสิ้น จำนวน 180 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในตำบลบางสระเก้า กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง อาศัยตารางสำเร็จรูปของ เกรจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608) จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารวมทั้งสิ้น 123 คน

3. ตัวแปรที่วิจัย

ตัวแปรที่ศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ

3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

- 1) เพศ
- 2) สถานภาพสมรส
- 3) อายุ
- 4) อาชีพ
- 5) การศึกษา

3.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนา

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้าใน 4 มิติ ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2544 : 6) ประกอบด้วย

- 3.2.1 ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ
- 3.2.2 ความสมานฉันท์ทางสังคม
- 3.2.3 การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
- 3.2.4 การเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณภาพสังคม หมายถึง คนในสังคม มีโอกาสในระดับที่ยอมรับได้ซึ่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) สมาชิกทุกคนได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน (Social Inclusion) อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความสมานฉันท์ (Cohesive Communities) และมีการ เสริมพลังให้เกิดมากขึ้น (Empowerment) ที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพทั้ง 4 มิติ มีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็นสังคมคุณภาพ โดยมีความหมายดังนี้

1.1 ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ความต้องการพื้นฐานซึ่งสนองตอบความจำเป็นในแต่ละวันของบุคคลได้รับการตอบสนองโดยระบบและหน่วยงานที่เป็นผู้จัดหรือดูแลด้านสวัสดิการ ในระดับพื้นฐานของความมั่นคงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่บุคคลพึงได้รับจะ ได้แก่การคุ้มครองเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจการมีงานทำ การมีสุขภาพที่ดีและการสนองตอบทางวัตถุในกรณีอื่น ๆ

1.2 ความสมานฉันท์ทางสังคม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เป็นอุปสรรคหรือลดทอนความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือทางสังคมหรือโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ทั้งนี้ระดับของความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่คนทุกคนในสังคมสามารถที่จะอยู่ในสังคมในฐานะของมนุษย์อย่างแท้จริงและในทางตรงข้ามความรุนแรงทางสังคมจะแสดงออกในลักษณะของการแบ่งแยกระหว่างภูมิภาคความรู้สึกลดน้อยเนื้อต่ำใจของชนกลุ่มน้อย การมีสิทธิไม่เท่าเทียมกันในโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรและการบริการที่รัฐจัดให้รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันของส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมที่เป็นวัตถุและความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

1.3 การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมกันและรวมถึงโครงสร้างทางสังคมที่จะก่อให้เกิดสภาพการณ์ของความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันดังกล่าวเป้าหมายหลักของมิตินี้คือการครอบคลุมของบริการซึ่งจะเป็นผลจากการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดีสถานการณ์แรงงานและลักษณะบริการหรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวม โดยเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับกลไกที่จะไม่ก่อให้เกิดการกีดกันขัดขวางหรือลดระดับของการเอารัดเอาเปรียบทางสังคมให้น้อยที่สุด

1.4 การเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน หมายถึง ความรู้สึกหรือสำนึกในความสามารถหรือสมรรถนะส่วนบุคคลในอันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมซึ่งเป้าหมายหลักของการเสริมสร้างพลังคือการส่งเสริมให้คน (People) สามารถเป็นพลเมือง (Citizens) ที่มีศักยภาพและมีอำนาจอย่างแท้จริงการสร้างคามเข้มแข็งดังกล่าวนี้จะเกี่ยวข้องกับแนวคิดทั้งที่เป็นเหตุ (Active) และเป็นผล (Passive) ในส่วนที่เป็นเหตุจะได้แก่ความรู้สึกมีพลังในตน (Self-empowerment) และในทางกลับกันส่วนที่เป็นผลคือวิธีการที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมและสร้างบรรยากาศหรือกลไกให้ความเข้มแข็งเกิดขึ้น

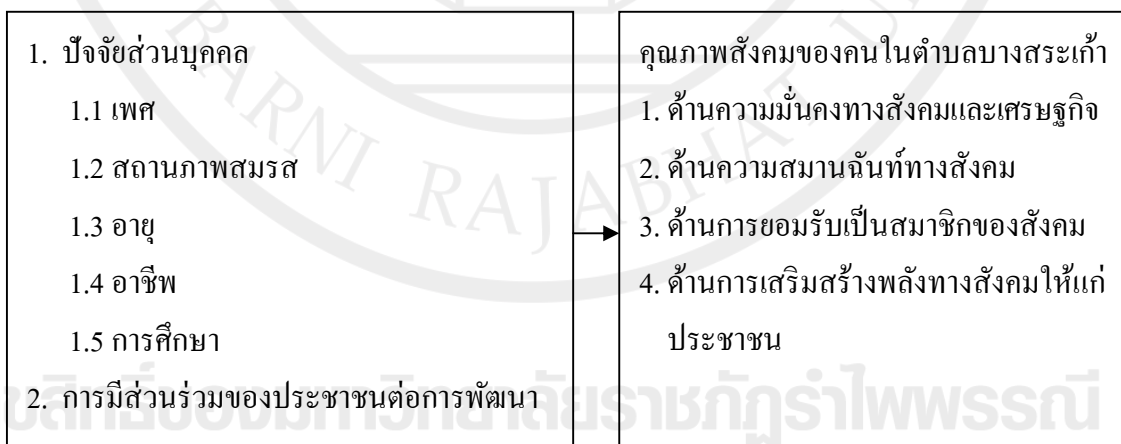
2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพสังคม หมายถึง เพศ สถานภาพสมรส อายุ อาชีพ และการศึกษา อันเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำองค์กรในตำบลบางสระเก้า และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนา ได้แก่ สมาชิกทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมภาคภูมิใจ ผู้บริหารให้การสนับสนุนร่วมมือยิ่งเพิ่มพูนอำนาจและความศรัทธาแก่ผู้ได้บังคับบัญชา เพราะต้องทำงานเป็นทีม และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมิณผล ได้แสดงความคิดเห็น จะได้ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาได้มากที่สุด สำหรับการวิจัยนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสังคมของคนในตำบลบางสระเก้า

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาคุณภาพสังคมตามแนวคิดของสุรสิทธิ์ วัชรขจร (2544 : 6 - 11) ทำให้ได้แนวทางคุณภาพสังคม ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
2. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
3. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีอายุต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
4. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีอาชีพต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
5. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีการศึกษาต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
6. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
7. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมด้านความสามัคคีกันทั้งทางสังคมต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
8. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน
9. ผู้นำองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมด้านเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชนต่างกันมีระดับคุณภาพสังคมแตกต่างกัน